РЕШЕНИЕ № 273 / 11 ЮНИ 2025 Г. ПО НОХД № 275/2025 Г. НА I НО НА ВКС

(докладчик Виолета Магдалинчева)

Чл. 150 НК

Чл. 139, ал. 12 НПК

Чл. 140, ал. 2 НПК

Поради многократните разпити на пострадалата във времето от 2018 г. до 2023 г., в които споменът за събитията логично избледнява или неволево претърпява промени, както и поради спецификата на самото травматизиращо изживяване, което жертвата се опитва да забрави, незначителна вариация в показанията е напълно обяснима от житейска и психологическа гледна точка.

Фактът, че една жена съхранява свои снимки на личния си телефон - непредназначени за разпространение или публично разглеждане, дори тези снимки да са с дрехи, които не прикриват изцяло тялото ѝ, като такива по бански - не може да се тълкува като израз на съгласие или склонност към интимна близост от нейна страна. Съгласието на жена за физическа среща с мъж, когото тя не познава добре или отдавна, не означава намерение за сексуална близост с него. Участието в такава среща е акт на социално взаимодействие, от който автоматично не следва фактическо съгласие за интимни действия. То трябва да бъде недвусмислено изразено, а не да се подразбира от контекста или предходно поведение на жертвата. Противното би въвело опасен и неправомерен стандарт, създаващ предпоставки за виктимизация и обвиняване на жертвите, несъвместим с принципите на правовата държава.

Липсата на белези от физическо насилие по тялото и лицето на жертвата е обяснимо предвид употребената от подсъдимия физическа принуда, която не е била със значителен интензитет и е била основно от психическо естество. С оглед конкретните условия на време, място и обстановка – била е сама в къщата на подсъдимия през нощта, била е близо два пъти по-малка на години от него, а той значително физически я е превъзхождал - употребеното от подсъдимия насилие е

било в достатъчна степен ефективно, за да неутрализира каквато и да действителна или предполагаема съпротива на жертвата. В тази насока следва да се има предвид и практиката на ЕСПЧ, според която поведението на жертвата и неоказването на активна съпротива на извършителя не може да се тълкува автоматично като съгласие за осъществяване на полов акт и че властите не трябва да разчитат на стереотипи относно „нормалното“ поведение на жени в подобни ситуации (Решение на ЕСПЧ от 04.03.2004 г. по дело „М.Ч. срещу България“, Жалба № 39272/98).

Това, че пострадалата не е поискала изрично помощ, макар да е имала достъп до телефона си, не може да бъде интерпретирано като съгласие за участие в полови действия.

Самият факт, че подсъдимият е използвал принуда по отношение на пострадалата, означава, че отчетливо е съзнавал несъгласието ѝ за участие в полови актове с него.

Производството е по чл. 346, т. 2 от НПК.

Образувано е по касационна жалба на адвокат И. В., упълномощен защитник на подсъдимия П. М. М., против присъда №181/20.11.2023 г., постановена по в.н.о.х.д. № 5646/2022 г. на СГС, НО, 14 въззивен състав.

В касационната жалба и в допълнението към нея се заявяват касационните основания по чл. 348, ал. 1, т. 1-3 НПК. Съществено процесуално нарушение се обосновава с непълнота на мотивите и с липса на обективно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото. Неясен според защитата е критерият, по който въззивната инстанция е възприела част от показанията на пострадалата Д., а е отказала да стори това по отношение на друга част от тях. Подценено е останало това, че след като пострадалата е получила недвусмислена закана за изнасилване и е била сама в стаята с телефон в ръка не е потърсила помощ. Оспорва се подхода на съда да назначи експертиза, която да даде заключение дали пострадалата казва истината. Смята се, че на това заключение в нарушение на чл. 14, ал. 2 НПК е дадена предварително доказателствена сила. Твърдението за нарушение на материалния закон е обосновано с превратно тълкуване на доказателствата и с твърдение за липса на умисъл. Аргументи за това се извеждат от

поведението на пострадалата преди и по време на половите контакти с подсъдимия, както и от отсъствието на белези от насилие по нея. Касационният повод по чл. 348, ал. 1, т. 3 НПК е заявен декларативно и в негова подкрепа не са изложени конкретни съображения. Искането е за отмяна на осъдителната част на присъдата и за оправдаване на подсъдимия, а алтернативно за връщане на делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд или за намаляване на размера на наложените наказания и отмяна на приложението на чл. 24 НК.

В писмено възражение адв. Я. С. – повереник на частния обвинител А. Д., моли касационната жалба да бъде оставена без уважение. Твърди, че въззивният съд е анализирал всестранно и пълно всички доказателства по делото, а комплексната психолого-психиатрична експертиза е използвал за допълнителна проверка на достоверността на показанията на пострадалата, без тази експертиза да замества вътрешното убеждение на съдебния състав.

Подсъдимият П. М. М., нередовно призован, не се явява в съдебното заседание пред ВКС. След положени усилия по установяването му производството е протекло в негово отсъствие.

Назначеният на основание чл. 94, ал. 1, т. 8 НПК служебен защитник на подсъдимия - адв. Й. Й., поддържа касационната жалба и допълнението към нея.

В съдебно заседание пред ВКС представителят на прокуратурата определя касационната жалба и допълнението към нея като неоснователни. Посочва, че въззивният съд подробно и всестранно е анализирал доказателствата по делото и щателно е мотивирал причините, поради които е кредитирал показанията на пострадалата Д. Не счита, че въззивната инстанция е допуснала процесуални нарушения, че не е спазила материалния закон или че е определила явно несправедливо наказание. Пледира за потвърждаване на обжалваната въззивна присъда.

Частният обвинител А. Д. и повереникът ѝ адв. Я. С. изразяват същата позиция.

Върховният касационен съд, в пределите на касационната проверка по чл. 347, ал. 1 от НПК, съобрази следното:

С присъда от 28.04.2022 г. по н.о.х.д. № 4518/2020 г. на СРС, НО, 109 състав, подписана с особено мнение на съдебен заседател относно вината, подсъдимият П. М. М.

е оправдан за престъпленията, за които е предаден на съд, а именно тези по чл. 142а, ал. 1 НК, по чл. 150, ал. 1 НК и по чл. 152, ал. 3, т. 5, вр. с ал. 1, т. 2, вр. чл. 29, ал. 1, б. „а“ НК.

По протест на прокурора и по жалба на частния обвинител след проведено въззивно следствие с присъда от 20.11.2023 г. по в.н.о.х.д. № 5646/2022 г. подсъдимият М. е признат за виновен в извършване на последните две престъпления, а именно за това, че:

- на 05.09.2018 г., за времето от около 02:40 часа до около 06:00 часа,в гр. София, в къща, находяща се на ул. „Голяма могила“ № 8, извършил действия с цел да удовлетвори полово желание без съвкупление по отношение на същата пострадала - мастурбирал чрез дясната ѝ ръка върху половия си член и осъществил орален и анален секс с нея, като употребил за това сила и заплашване чрез думите: „Имаш два варианта: или да те пребия, да те изнасиля и да те изхвърля като куче, или да не се съпротивляваш и да стане по лесния начин“, поради което и на основание чл. 150, ал. 1 НК и чл. 54 НК е осъден на пет години лишаване от свобода и

- на горната дата и място, се съвкупил с А. М. Д., като я принудил към това със сила (дръпнал пострадалата за едната ръка, стискал я за краката, бутнал я на леглото и ѝ разтворил краката) и заплашване чрез горепосочените по-горе думи и изрази, като деянието е извършено при условията на опасен рецидив – след като подсъдимият е бил осъждан по н.о.х.д. №781/2014 г. на СпНС и по н.о.х.д. № С-251/2012 г. на СГС, поради което и на основание чл. 152, ал. 3, т. 5, вр. ал. 1, т. 2, вр. чл. 29, ал. 1, б. „а“ НК и чл. 54 НК го е осъдил на десет години лишаване от свобода.

С присъдата на основание чл. 23 НК на подсъдимия е определено търпимо при строг режим общо наказание от десет години лишаване от свобода.

На основание чл. 24 НК с въззивната присъда общото наказание е увеличено с две години, като е приспаднато времето, през което деецът е бил задържан под стража по същото дело.

С присъдата на основание чл. 190 НПК на подсъдимия са възложени разноските по делото.

С въззивната присъда първоинстанционният съдебен акт е потвърден в частта, в която подсъдимият е бил оправдан за престъплението по чл. 142а, ал. 1 НК.

Новата въззивна присъда в осъдителната ѝ част е предмет на проверка в настоящата процедура пред ВКС – първа по ред.

Касационната жалба е допустим, тъй като е подадена от процесуално легитимирана страна по чл. 349, ал. 3, вр. ал. 1, вр. чл. 253, т. 2 от НПК – упълномощен тогава защитник на подсъдимия, в законоустановения от чл. 350, ал. 2 от НПК срок от петнадесет дни и срещу акт, подлежащ на касационна проверка съгласно чл. 346, т. 2 от НПК.

Разгледана по същество тази жалба е неоснователна.

1. Липсва процесуална възможност да се удовлетвори отправеното с жалбата искане за оправдаване на подсъдимия П. М.. Това искане предполага извеждане на нови фактически положения, каквито касационната инстанция не може да установява. В рамките на правомощията си ВКС има възможност само да провери спазването на процесуалните правила, гарантиращи правилното формиране на вътрешното убеждение на предходната инстанция при установяването на обстоятелствата, относими към предмета на доказване, без да преrешава въпроса за достоверността на доказателствените материали, относими към предмета на доказване по конкретното наказателно дело.

2. Неоснователни са доводите в касационната жалба за допуснато от въззивния съд съществено нарушение на процесуалните правила.

2.1. Несъстоятелно е твърдението на защитата за непълнота на мотивите на новата присъда.

Въззивната инстанция е направила изводите си по фактите и правото след пълно и всестранно изследване на всички материали в тяхната взаимна обвързаност и при спазване на изискванията по чл. 14 и чл. 107, ал. 5 от НПК. Тези принципи не са били пренебрегнати, както на ниво собствен анализ на доказателствената съвкупност, така и на ниво проверка на доказателствената дейност на първата инстанция. Липсват непълноти в мотивировката на атакувания съдебен акт по отношение разбора на доказателствените материали и при излагането на собствени аргументи по всеки релевантен за процесното производство въпрос. Налице са решаващи съдебни съображения, свързани с индивидуален и съвкупен анализ и оценка на доказателствата и доказателствените източници и на изводимите от тях факти. Издаденият съдебен акт убеждава, че е извършена пълноценна въззивна проверка с мотиви, отговарящи на изискванията на чл. 317, вр. с чл. 305 НПК.

2.2. Не може да се приеме, както твърди защитата, че вътрешното убеждение на въззивния съд е опорочено, тъй като той е отказал да кредитира част от показанията на пострадалата Д., а на друга част от тях е дал безусловно доверие.

На първо място, подобен подход в аналитичната дейност на съда е допустим - при оценка на доказателствата съдът може да приеме за достоверно казаното от свидетеля само в определени негови части и по този въпрос никога не е имало спор в теорията и в практиката. Частичното кредитиране или отхвърляне на свидетелските показания зависи от вътрешното убеждение на съда, а то на свой ред се основава на обективни дадености като информативност и вътрешна последователност на показанията, време на тяхното депозиране, логическо съответствие, консистентност с други обективни данни за същите факти и пр.

На следващо място, частичното кредитиране на показанията на Д. е надлежно обосновано. Въззивната инстанция не е възприела казаното от пострадалата в съдебната фаза, че е била издърпана насила в автомобила на подсъдимия, както и описаните в този етап от процеса детайли при осъществяване на принудителните полови актове. За тези обстоятелства въззивният съд се е доверил на прочетените от досъдебното производство показания на св. Д., обективирани в протокола за разпит от 05.09.2018 г.

На л. 9-11 от въззивния акт това доказателствено разрешение е било мотивирано старателно и пространно, като са били спазени процесуалните правила, гарантиращи правилното формиране на вътрешното убеждение на въззивния съд. Преценено е било, че кредитираните показания са се отличавали с последователност на изложението и с информативност, а освен това са били дадени в инкриминирания ден, часове след случилите се съставомерни събития, когато споменът за тях е бил най-пресен и пълен.

В отговор на изтъкваното пред предходните инстанции защитно възражение, че пострадалата е била насочвана от процесуалния си представител да изнесе факти в ущърб на подсъдимия, следва да се отбележи, че тези най-първи по време показания са давани в момент, в който Д. не е имала повереник. Липсва също така какъвто и да е мотив пострадалата да уличи подсъдимия в тежко наказуеми сексуални посегателства, след като преди процесната дата дори не го е познавала. Опитът тя да бъде представена като меркантилна жена с леко поведение, която сама се е предложила сексуално на подсъдимия, също не е намерил подкрепа в данните по делото. Не се е установило

пострадалата преди или по време на процеса да е имала финансови претенции към подсъдимия (в рамките на наказателния процес тя не е предявила и граждански иск), според лица от близкото ѝ приятелско обкръжение (св. Г.) година преди процесния случай тя е имала интимна връзка само с още едно момче, а нищо от писмената ѝ комуникация с подсъдимия в процесната вечер не е показвало, че тя следва да очаква принудителен сексуален контакт с него след като той ѝ се е представил като „страхотен и стойностен човек, със здрав морал и с добре изградена ценностна система“.

Не е убягнало от вниманието на въззивния съд обстоятелството, че кредитираните показания на пострадалата са имали подкрепа в други събрани и проверени в хода на съдебното следствие доказателства и способи за тяхното установяване. Такива на първо място са били показанията на свидетелката Ю. Г., на която на 05.09.2018 г. в 02:51 ч. и в 02:53 ч. пострадалата е изпратила съобщения в Messenger, за да индикира местонахождението си в дома на подсъдимия и пред която впоследствие Д. първа е споделила за случилите се принудителни полови актове. Показанията на св. Г. не са били обсъждани като пряк източник на сведения за осъщественото сексуално насилие над пострадалата (те и нямат такъв характер), но са били коментирани в контекста на целия доказателствен материал и са послужили като проверка на оригинерното доказателство, на което източник е била самата пострадала. Кредитираните показания на Д. са били подкрепени и от протоколите за претърсване, изземване и следствен експеримент от 05.09.2018 г., от които недвусмислено се е установило, че даденото от пострадалата описание на къщата на подсъдимия, обстановката и вещите в нея съвпадат с разказа ѝ пред разследващия полицай. В същата насока от значение са се явили и коментираните от въззивния съд заключения на медицинската (л. 143 от д.п.) и комплексната психолого-психиатрична експертизи (л. 52-66 от въззивното дело) на Д. – първата установила при личен преглед кръвонасядане в областта на ануса и охлузване на малката срамна устна, които биха могли да бъдат получени при насилствен анален и вагинален полов акт, а втората – определяща пострадалата като лице, което не е склонно да аггравира (преувеличава) и симулира.

При преценка на достоверността на спорните според защитата показания изрично следва да се подчертае, че по отношение на вида и последователността на осъществяваните полови актове /орален, анален и вагинален/ и използваната, за да се

случат те принуда, показанията на Д. в различните фази на производството не си противоречат. Разликата в двете показания се проявява в детайлите, като например дали подсъдимият се е изплюл върху лицето ѝ по време на изнасилването, както и в уточненията относно конкретното място на извършване на част от половите актове – било то в стаята, на терасата или в банята, което обаче не се отклонява от адреса на къщата,... посочен в обвинителния акт. Необходимо е да се отбележи, че поради многократните разпити на Д. във времето от 2018 г. до 2023 г., в което споменът за събитията логично избледнява или неволево претърпява промени, както и поради спецификата на самото травматизиращо изживяване, което жертвата се опитва да забрави, подобна незначителна вариация в показанията е напълно обяснима от житейска и психологическа гледна точка.

2.3. В касационната жалба защитата възразява срещу решението на въззивния съд да кредитира комплексната психолого - психиатрична експертиза на А. Д., като твърди, че направената оценка на достоверност на показанията на това лице е извлечена от заключението на вещите лица по тази експертиза. Възражението е неоснователно.

Експертизата е допусната по служебна преценка на въззивния съд с определението по чл. 327 НПК и е имала за задача след личен преглед на пострадалата, наред с въпросите за свидетелската ѝ годност, по експертен път да установи не дали тя говори истината, както защитата твърди, а дали личностният ѝ профил предполага симулационно поведение и склонност към преиначаване на фактите от обективната действителност съобразно личните ѝ интереси. Отговорът на тези въпроси предполага специални знания от областта на психиатрията /като дял от медицината/ и на психологията /като наука, изследваща човешкото поведение/, към каквито експерти въззивният съд с основание се е насочил. Направената от този съд констатация за достоверност на показанията на пострадалата не е основана на заключението на комплексната експертиза, а на обективен и пълен анализ на всички налични доказателства. Защитата на експертизата пред градския съд е протекла убедително в две открити съдебни заседания от специалисти с призната правоспособност в областта на психиатрията и психологията, поради което не е имало основание заключението да не залегне в основата на съдебните доказателствени изводи.

За да подчертае последователността в действията на въззивната инстанция и унифицирания подход спрямо страните в процеса, касационният съд отбелязва, че е допусната експертиза с идентични въпроси и относно личността на подсъдимия.

Единственото обстоятелство, препятствало изготвянето на тази експертиза, е невъзможността да се проведе личен преглед на подсъдимия поради неговото отклонение от съдебния процес.

2.4. В касационната жалба се твърди още, че въззивният съд е игнорирал редица обстоятелства от значение за вярното решаване на делото и в частност това, че пострадалата е съхранявала разголени свои снимки в телефона си; че се е съгласила на среща с подсъдимия, без да го познава добре; че не е подала сигнал за опасност, макар да е имала достъп до телефона си; че по тялото и лицето ѝ липсвали следи от физическо насилие, каквото твърди да е било употребено.

Посочените обстоятелства са били коментирани от въззивната инстанция, която при формиране на вътрешното си убеждение е приела, че те не могат да дискредитират нито личността на пострадалата, нито достоверността на показанията ѝ.

Фактът, че една жена съхранява свои снимки на личния си телефон - непредназначени за разпространение или публично разглеждане, дори тези снимки да са с дрехи, които не прикриват изцяло тялото ѝ, като такива по бански, както е в случая - не може да се тълкува като израз на съгласие или склонност към интимна близост от нейна страна. Съгласието на жена за физическа среща с мъж, който не познава добре или отдавна, не означава също така, че тя има намерение за сексуална близост с него. Участието в такава среща е акт на социално взаимодействие, от който автоматично не следва фактическо съгласие за интимни действия. То трябва да бъде недвусмислено изразено, а не да се подразбира от контекста или предходно поведение на жертвата. Противното би въвело опасен и неправомерен стандарт, създаващ предпоставки за виктимизация и обвиняване на жертвите, несъвместим с принципите на правовата държава.

Липсата на белези от физическо насилие по тялото и лицето на жертвата по процесното дело е факт, но то е и обяснимо като се има предвид естеството на употребената от подсъдимия физическа принуда, която не е била със значителен интензитет. Сериозен акцент заслужава и обстоятелството, че принудата като елемент от състава на двете полови престъпления е била основно от психическо естество. Използваните от подсъдимия двукратно по адрес на пострадалата думи: “Имаш два варианта – или да те пребия, да те изнасиля и изхвърля като куче, или да не се

съпротивляваш и да стане по лесния начин“ несъмнено са натоварени със застрашителен потенциал и са елемент от състава на принудата по смисъла на чл. 150 НК и по чл. 152 НК. Не бива да се подценява и факта, че с оглед конкретните условия на време, място и обстановка - Д. е била сама в къщата на подсъдимия през нощта, била е близо два пъти по-малка на години от него, а той значително физически я е превъзхождал - употребеното от подсъдимия насилие е било в достатъчна степен ефективно, за да неутрализира каквато и да действителна или предполагаема съпротива на жертвата. В тази насока следва да се има предвид и практиката на ЕСПЧ, според която поведението на жертвата и неоказването на активна съпротива на извършителя не може да се тълкува автоматично като съгласие за осъществяване на полов акт и че властите не трябва да разчитат на стереотипи относно „нормалното“ поведение на жени в подобни ситуации. (Решение на ЕСПЧ от 04.03.2004 г. по дело М.Ч. срещу България, номер на жалба 39272/98).

Това, че пострадалата не е поискала изрично помощ, макар да е имала достъп до телефона си, също не може да бъде интерпретирано като съгласие за участие в полови действия от нейна страна. Това, че нощно време тя е изпратила до приятелката си съобщение с локация на мястото, на което се намира, вече е индикация за притеснителна ситуация, особено когато е придружено с емоционално натоварен текст, както е в случая- „Направих голяма глупост, звънни като станеш“. Освен това, в зависимост от житейския опит, характеровите особености, моментната ситуация или конкретните условия е възможно жертвата да реагира различно, включително да изпадне в състояние на шок или блокаж, т.нар. freeze response, при което да не може да мисли напълно рационално и да взема адекватни решения, без това да означава, че тя изразява съгласие за участие в полови актове.

3. Възражението на касатора за нарушение на материалния закон е неоснователно. Касационният повод по чл. 348, ал. 1, т. 1 НПК се основава на твърдението на защитата за превратно тълкуване и игнориране на доказателствата, доказващи, че пострадалата е осъществила доброволно сексуалните контакти с подсъдимия и в съзнанието му не са формирани представи за противното. Тези твърдения по вече изложени съображения ВКС прие за неоснователни. Самият факт, че в конкретния случай подсъдимият е използвал принуда по отношение на пострадалата, означава, че той отчетливо е съзнавал несъгласието ѝ за участие в полови актове с него.

4. Въззивният съд е изложил конкретни и ясни съображения по отношение на вида и размера на наказанията, които следва да бъдат наложени на подсъдимия М. – в случая пет години лишаване от свобода за престъплението по чл. 150 НК и десет години лишаване от свобода за престъплението по чл. 152 НК.

При проверката на атакуваната въззивна присъда ВКС не откри релевираното от защитника основание по чл. 348, ал. 1, т. 3 НПК. За да упражни правомощието си по чл. 354, ал. 2, т. 1 НПК за изменение на въззивния акт чрез намаляване на наказанието, касационната инстанция трябва да установи в ущърб на подсъдимия очевидна диспропорция между наложеното от контролирания съд наказание с обществената опасност на деянието и дееца, обусловена от несъответна и неизчерпателна преценка на смекчаващите и отегчаващите обстоятелства. По конкретното дело такъв извод не би могъл да бъде направен.

Претенцията на касатора за явна несправедливост на наказанието не е мотивирана нито с твърдения за ниската степен на обществена опасност на личността на дееца, нито с такива твърдения, относими към конкретните две деяния. Наказанието за блудството е отмерено в средния му размер, а това за изнасилването леко го превишава. В ущърб на дееца са преценявани обремененото му съдебно минало, включително за престъпления против половата неприкосновеност каквито са процесните и то с присъда, необхванатата от рецидива, за който е предаден на съд; факта, че деянията по процесното дело са извършени по-малко от година след изтърпяване на предходно ефективно наказание лишаване от свобода в значителен размер; лошите му характеристични данни; факта, че употребената при половите престъпления принуда е в двете ѝ проявни форми на сила и заплашване; разнородния характер на блудствените действия и тяхното естество, което се отличава от обичайната проявления на милувки, целувки или опипване; продължителния период от време на осъществяване на половите посегателства, както и липсата на каквато и да е критичност на подсъдимия към извършеното.

ВКС изразява съгласие с преценката на въззивния съд, че в конкретния случай се налага определеното общо най – тежко за двете престъпни посегателства наказание да бъде увеличено по реда на чл. 24 от НК с две години. За да приеме, че общото наказание правилно е било увеличено, контролната инстанция прецени цялостната престъпна дейност на подсъдимия М. и обществената опасност на извършените от него

престъпления. В конкретния случай се касае за престъпления против половата неприкосновеност, осъществени с изключителна арогантност от лице, което е било наказвано и друг път за престъпни посегателства от същия вид. Деянията са осъществени по – малко от година след изтърпяване на предходна ефективна присъда от седем години лишаване от свобода за квалифицирано свождане към проституция. Налаганото назад във времето наказание от девет години лишаване от свобода за друго изнасилване и престоят в пенитенциарни заведения очевидно не са дали необходимия превъзпитателен ефект и противообществената деятелност на подсъдимия е продължила и след това. Ето защо касационният съд също приема, че общото наказание от десет години лишаване от свобода не би изпълнило целите на материалния наказателен закон, а отказът на въззивния съд да приложи чл. 24 НК би бил проява на неоправдано снизхождение спрямо конкретния подсъдим.

По изложените съображения, след като не установи касационните поводи по чл. 348, ал. 1, т. 1 – 3 НПК, касационният съд прецени, че обжалваната въззивна присъда следва да бъде оставена в сила.